

## **ЗВЕРНЕННЯ**

### **ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

#### **«КОАЛІЦІЯ «ЗУПИНИМО ТУБЕРКУЛЬОЗ РАЗОМ»**

### **З НАГОДИ ВСЕСВІТНЬОГО ТА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ДНЯ БОРОТЬБИ ІЗ ТУБЕРКУЛЬОЗОМ**

#### **РІДНА УКРАЇНСЬКА ГРОМАДО!**

Дозволь звернутися до тебе з нагоди Всесвітнього дня боротьби із туберкульозом.

Шановні добродії, невже Ви нічого не чули про туберкульоз? Ви і близькі Вам люди ніколи не страждали від цієї страшної хвороби? Тож нехай Господь і надалі береже Вас від цієї напасті!

Втім, загрозна ситуація щодо туберкульозу, що завжди був індикатором суспільного благополуччя, склалася в усьому світі наприкінці минулого – на початку нового тисячоліття. Щороку в світі на туберкульоз захворюють від 7 до 9 млн. людей, а вмирають – близько 3 млн.

За критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) Україна віднесена до груп країн із високим рівнем захворюваності на туберкульоз. В нашій країні на сухоти щороку захворюють близько 38 тис. українців, а вмирають від них – більше 10 тис. Про надзвичайну соціальну небезпеку туберкульозу свідчить, зокрема, той факт, що за весь час спостережень (тобто за останні 23 роки) від захворювання на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) – найстрашнішої хвороби сучасності, в Україні померло 18 030 осіб, а отже менше, ніж вмирає від туберкульозу кожних два роки. Тож про підступного ворога треба знати якнайбільше, щоб не стати його жертвою.

## **Ворога треба знати в обличчя: деякі історичні відомості про туберкульоз**

Туберкульоз, або сухоти, відомий із сивої давнини – відколи існує людство на Землі. Туберкульозом страждали люди і тварини з давніх-давен, ще з доісторичних часів глибокої стародавності – відколи існують люди на землі, а за археологічними знахідками останніх часів, первісна людина виникла близько 4 мільйонів років тому.

Отже, незважаючи на наявність туберкульозу з часів існування людства, захворюваність цією недугою почала зростати у міру переходу від розсіяного до кочівного способу життя і до осілости у поселеннях та містах, що було зумовлено скупченістю людей і сприятливими факторами зараження туберкульозом.

Туберкульозні ураження хребта виявлені при дослідженні останків людини періоду неоліту (близько 5000 років до н.е.). Їх знаходили у єгипетських муміях (близько 2700 років до н.е.), муміях молодого жерця у Фівах (близько 1000 років до н.е.). Так, на стінах єгипетських гробниць (2160–1335 рр. до н.е.) знайшли зображені фігурки людей зі змінами, характерними для туберкульозу хребта і кульшового суглобу.

Численні історичні документи й матеріали свідчать про повсюдне поширення туберкульозу в далекому минулому. Найдревніша знахідка, що вказує на захворювання туберкульозом людей, які населяли у віддалені часи Європу, належить Бартельсу. У 1904 р. при обстеженні знайденого поблизу Гейдельберга кістяка людини, що жила в кам'яному віці (приблизно за 5000 років до н.е.), він установив туберкульозне ураження декількох грудних хребців з утворенням горба. Подібні зміни в хребті, що супроводжувалися напливними абсцесами, а також специфічні ураження великих суглобів кінцівок зі свищами були виявлені у муміфікованих трупів єгиптян, що жили за 2000—2750 років до н.е.

Ще Гомер (750 років до н.е.) указував, що в його сучасників часто зустрічалися запальні зміни в різних органах, у тому числі в легенях. Він називав ці процеси *phyma* (запальне розростання). Цим терміном Гіппократ, що жив набагато пізніше (між 459 і 377 рр. до н.е.), називав легеневий туберкульоз у сьогоденному розумінні.

Як свідчать літописи і писемні знахідки, лікарі минулого найбільше цікавилися туберкульозом легень, який був надзвичайно широко розповсюджений, зокрема у давніх Індії, Китаї.

Перші відомості про туберкульозоподібні ураження знаходимо у Старому та Новому Завітах Біблії. У третій книзі Мойсея (Левіт), наприклад, викладений Закон про проказу (розділ XIII). Ісус Христос чудодійно зцілив не одного прокаженого. Пророки Старого Завіту та Ісус Христос у Новому Завіті найчастіше зцілювали людей, хворих на лепру, яка, як відомо, спричинена Мікобактерією лепри, тобто збудником того ж роду, що спричиняє туберкульоз.

Туберкульоз впродовж тисячоліть косив і загняв у могили щороку мільйони невинних людей – і дорослих, і дітей. Епідемія туберкульозу хвилеподібно то спалахувала, то затихала. Остання велика всесвітня епідемія була у XIX столітті, ще в доантибактеріальну еру, коли не було ні антибіотиків, ні інших протимікробних засобів. Тоді від туберкульозу пішла у вічність незчисленна кількість людей. Кінець другого тисячоліття ознаменував себе новим витком епідемії туберкульозу.

Починаючи від зародження медицини з часів первіснообщинного ладу й до кінця XIX століття ні населенню, ні лікарям не були відомі ані збудник туберкульозу, ані шляхи зараження цією недугою, не було ефективних методів

лікування. Така страшна й безвихідна ситуація стала поштовхом до вельми значних відкриттів стосовно перемоги над туберкульозом.

Так, у 1882 році Роберт Кох відкрив кислотостійку мікобактерію, яку весь світ називає бацилою або паличкою Коха, а сьогодні її називають Мікобактерією туберкульозу.

Другим революційним відкриттям були Х-промені. Їх описав і запатентував ще у 1877 році український вчений Іван Павлович Пулюй. За цей винахід і конструкцію вакуумної трубки (трубки Пулюя) галичанин І.Пулюй у 1881 р. одержав срібну медаль на світовій електротехнічній виставці в Парижі. Лише через 14 років після цього Х-промені відкрив німецький вчений Вільгельм Конрад Рентген, який народився в одному і тому ж 1845 році, що й І.Пулюй. Проте В.К.Рентген в своїх працях і доповідях жодного разу не згадував ні імені І.Пулюя, ні його трубки. Через таке замовчування світовий пріоритет отримав В.К.Рентген.

В 1919 році Кальмет і Герен розробили протитуберкульозну вакцину БЦЖ. Це було третє відкриття. Далі в 1944 році американський бактеріолог українського походження Ваксман отримав протитуберкульозний препарат – стрептоміцин. З 1954 року в практику ввійшли інші протитуберкульозні препарати. Останні поряд із поліпшенням добробуту народу привели до значного покращання епідеміологічної ситуації з туберкульозу у багатьох країнах світу, у тому числі в Україні – в 1970–1980 роках.

В 90-х роках цього століття соціально-економічна криза в країні, погіршення добробуту нашого народу, невпевненість у завтрашньому дні, стреси, незбалансоване харчування і навіть недоїдання багатьох наших співвітчизників, малі дози радіації після Чорнобильського лиха, забруднення довкілля, насамперед, повітря, води і харчових продуктів промисловими викидами, пестицидами та іншими нечистотами, погіршили імунітет у багатьох людей, й на цьому тлі відбувся спалах туберкульозу. Незалежність України є виною зростання туберкульозу, як це хибно дезорієнтують народ деякі горе політики. Туберкульоз процвітає зараз у посткомуністичних країнах, а також у найбільш бідних країнах Африки та Азії. У незалежних індустріальних й високорозвинених країнах туберкульоз у корінного населення майже не реєструється, або зумовлений в основному ВІЛ/СНІД, або завезений туди іноземцями, що прибули на постійне місце проживання із бідних країн, найбільшою мірою із посткомуністичних.

Туберкульоз – соціальна хвороба, тому він зростає у тих країнах, де погані соціально-економічні умови, де поганий добробут народу, низька його освіченість, примітивна санітарна культура, а також кризовий соціально-економічний стан країни.

**Разом проти туберкульозу: 24 березня – Всесвітній та Всеукраїнський день боротьби із туберкульозом.**

Коли 24 березня 1882 року в Берліні Роберт Кох оголосив про своє відкриття бацили туберкульозу, у Європі й Америці буяв туберкульоз, убиваючи кожну сьому людину. Відкриття Коха проклало дорогу можливості викорінювання цієї страшної хвороби. З метою підвищення поінформованості людей про цю хворобу, рівно через сто років після цієї події ВООЗ і Міжнародний Союз по боротьбі з туберкульозом і хворобами легень виступили ініціаторами проведення першого Всесвітнього дня боротьби із туберкульозом. У 1998 р. він вперше відзначався як офіційний День ООН. У 1993 році ВООЗ оголосила пандемію туберкульозу, тобто планетарне лихо від цієї хвороби. Отже, з поновленням в усьому світі інтересу до епідемії туберкульозу, Всесвітній день боротьби із туберкульозом став важливою міжнародною подією в області охорони здоров'я. Але Всесвітній день боротьби із туберкульозом – це не свято. Найбільший в історії убивця людей, як і раніше, займається своєю справою, незважаючи на існуючі ефективні ліки і способи лікування. Всесвітній день боротьби із туберкульозом – це час для мобілізації суспільної підтримки інтенсивних зусиль щодо діагностики і лікування туберкульозу у світовому масштабі й організації всесвітньої участі в більш широкому використанні сучасних ефективних міжнародних стратегій у подоланні цієї підступної хвороби.

Епідемія туберкульозу в Україні була оголошена у 1995 році. З метою активізації діяльності відносно попередження виникнення та поширення туберкульозу в Україні та за ініціативи Фондації «Громадський рух «Українці проти туберкульозу, Указом Президента України від 22 березня 2002 р. № 290/2002 був встановлений Всеукраїнський день боротьби з туберкульозом.

Усвідомлення серйозності проблеми туберкульозу примушує країни і міжнародні організації активізувати боротьбу із цією небезпекою. Глобальне партнерство «Зупинити туберкульоз» і Глобальний фонд для боротьби із СНІД, туберкульозом і малярією є важливими міжнародними ініціативами, націленими на зниження тягаря туберкульозу в світі.

Ініціатива «Зупинити туберкульоз» – це партнерство, яке об'єднує

в своїх

лавах різні громадські і

приватні організації, включаючи міжнародні агентства, урядові і неурядові організації, науково-дослідні установи, а також донорські організації. Діяльність Партнерства націлена на зміцнення зусиль світової спільноти по запобіганню

розповсюдженню туберкульозу. Завдання по боротьбі із туберкульозом були сформульовані в рамках восьми цілей в області розвитку Декларації тисячоліття, проголошених ООН, а саме до 2015 р. зупинити захворюваність на туберкульоз і обернути назад її течію. Партнерство «Зупинити туберкульоз» сформулювало ще два додаткові завдання: скоротити до 2015 р. удвічі показники поширеності і смертності від туберкульозу у порівнянні з їх рівнями у 1990 році.

У 2010 році Всесвітній день боротьби із туберкульозом проходить під гаслом «Боротьба із туберкульозом продовжується. Використовуйте нові підходи для прискорення прогресу». 2010 рік знаменує собою проходження половини шляху до здійснення Глобального плану «Зупинимо туберкульоз». Сьогодні, як ніколи, зрозуміло, що якщо людство хоче досягнути своєї мети у боротьбі із туберкульозом, воно повинно нарощувати зусилля та продовжувати пошук нових інноваційних методів протидії йому. В центрі уваги кампанії 2010 року будуть окремі люди з усіх країн, які знайшли нові шляхи для того, щоб зупинити туберкульоз і які можуть слугувати прикладом для інших.

В нашій країні Всеукраїнська спілка неурядових організацій «Коаліція «зупинимо туберкульоз разом», яка налічує в своїх рядах майже 120 громадських та благодійних організацій, також вносить свій внесок в справу боротьби із туберкульозом. Цього року Коаліція виступила із рядом громадських ініціатив в сфері бюджетного процесу, адвокації, комунікації та соціальної мобілізації населення на боротьбу із захворюванням на туберкульоз. Коаліція звернулася до Президента, Уряду, Парламенту та незалежних профспілок України із Зверненням об'єднати зусилля держави, профспілок та неурядових організацій заради врятування народу України від

туберкульозу. В Зверненні звучить глибока стурбованість громадськості відсутністю відчутних наслідків виконання «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках», причина чого, в першу чергу, коріниться у тривалій відсутності необхідних для подолання епідемії соціально-економічних перетворень, погіршенні рівня життя значних прошарків населення та вкрай незадовільному фінансуванні заходів боротьби із туберкульозом з державного та місцевих бюджетів.

## **Як Україна бореться із туберкульозом: деякі висновки громадської експертизи**

Неурядовий сектор є однією з найбільш зацікавлених сторін у ефективній реалізації заходів з подолання епідемії туберкульозу в Україні. Так, якщо державні службовці можуть, в принципі, надавати недостатньо правдиву інформацію щодо реальної епідемічної ситуації, а хворі на туберкульоз можуть відмовлятися від лікування, або переривати його, то громадські організації не можуть відмовитися від декларованих ними принципів захисту прав та інтересів громадян України в умовах епідемії туберкульозу. Отже, ми завжди радо вітаємо всі успіхи, досягнуті нашою державою, а отже всіма нами, у протидії захворюванню на туберкульоз. Є лише два застереження: успіхи мають ґрунтуватися на адекватних заходах, а звіти про них відповідати реальним показникам.

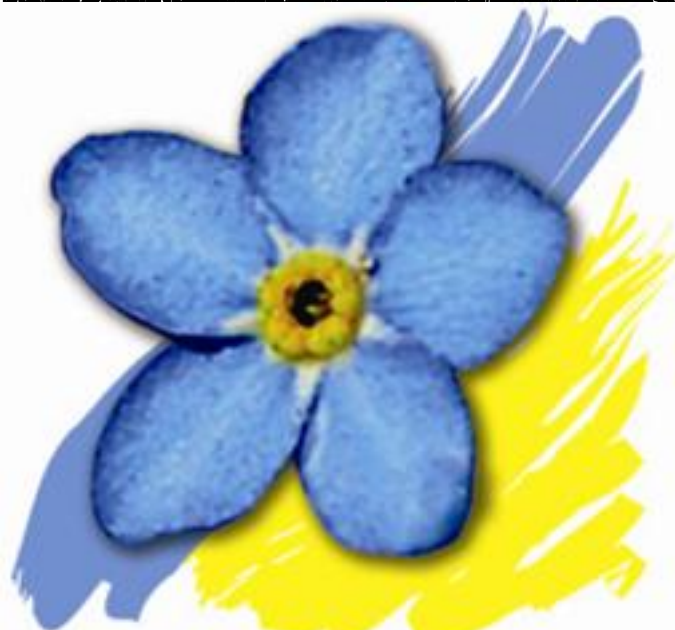
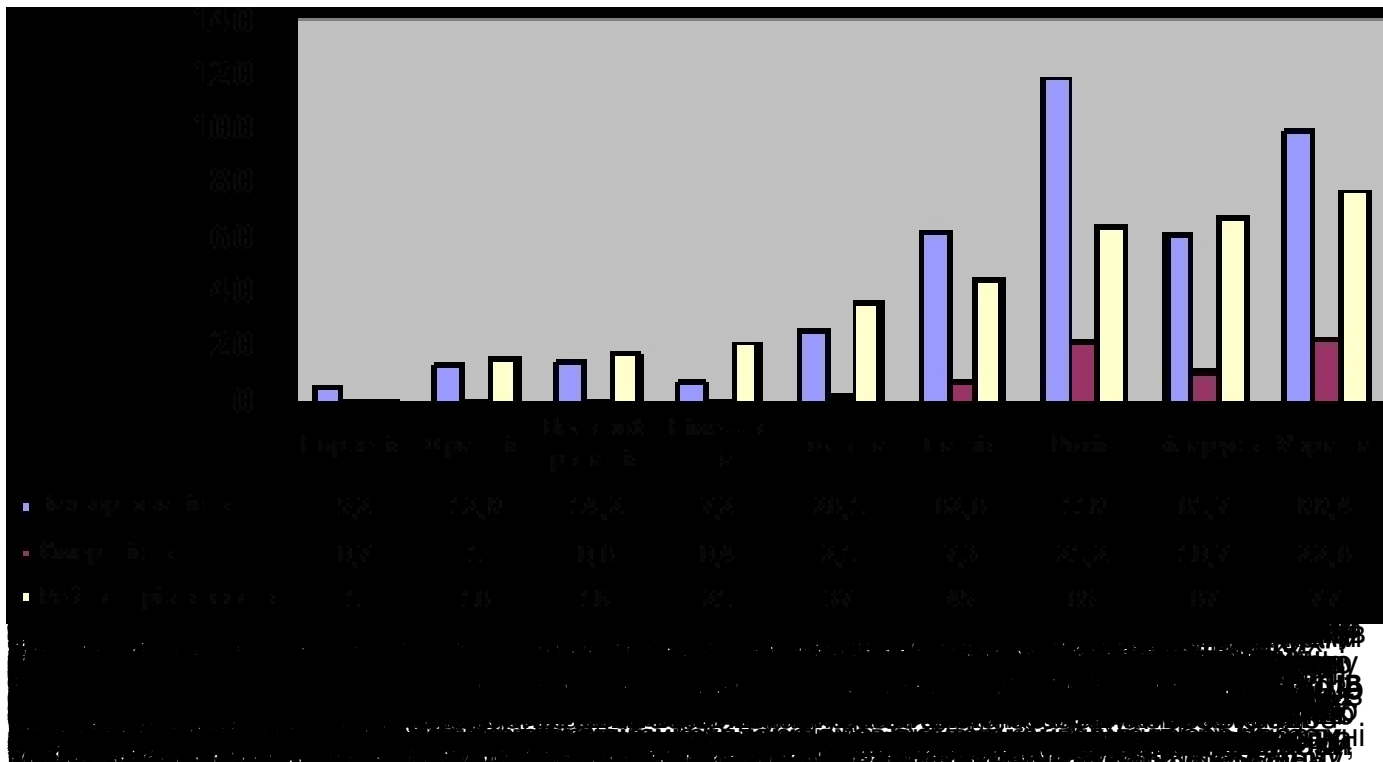
Протягом останніх трьох років, тобто впродовж всього часу реалізації чинної «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках», Коаліція організацій «Зупинимо туберкульоз разом» здійснює за сприяння Міжнародного фонду «Відродження» громадський моніторинг діяльності органів влади щодо дотримання ними чинного законодавства з питань протидії захворюванню на туберкульоз. В поточному році цей моніторинг проводиться у формі громадської експертизи, що передбачено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада

2008 року № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади». Об'єкти громадської експертизи – центральні та регіональні органи державної виконавчої влади, відповідальні за впровадження державної політики в сфері протидії захворюванню на туберкульоз. Особливість громадської експертизи полягає в тому, що її висновки ґрунтуються на тих документах і матеріалах, які надаються самими об'єктами експертизи у відповідь на запит інституту громадянського суспільства. Отже, в процесі експертизи громадськість оперує виключно офіційними відомостями, офіційною звітністю і статистикою, але при цьому висновки робляться на основі урахування реальних показників, реальних досягнень та існуючих закономірностей у сфері протидії захворюванню на туберкульоз. Іншими словами, ми не можемо щось категорично стверджувати, ми можемо лише ставити знаки запитання та оклику.

В першу чергу це пов'язано із тим, що туберкульоз – соціально небезпечна інфекційна хвороба, а отже її успішне подолання залежить від багатьох факторів, які, за свідченням фахівців, лише на 15–20% залежать від медичної складової, а в решті – від рівня соціально-економічного розвитку країни, від рівня життя та соціальної захищеності її населення, від загальної та санітарної культури громадян тощо.

Наукові дослідження встановлюють прямий взаємозв'язок між цими факторами та рівнем захворюваності і смертності від туберкульозу. Наприклад, в Норвегії, яка в рейтингу за рівнем життя та соціальної захищеності ООН займає 1-е місце, захворюваність на туберкульоз, за даними ВООЗ, становить 5,2, а смертність – 0,7 на 100 тис. населення. Згідно щорічним доповідям ООН про розвиток людини, в цьому рейтингу Україна тільки протягом 2005–2007 років втратила 8 позицій і тепер займає 85 місце. При цьому, за минулі два роки ситуація для України жодним чином не покращилася, і кому як не нам, громадянам України, про це добре відомо.





ЗВЕРНЕННЯ КОАЛІЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ «КОАЛІЦІЯ «ЗУПИНИМО ТУБЕРКУЛЬОЗ РАЗОМ»